

6.3.74. Adli Tabiplik Hizmetlerinin Yürütülmesinde Uyulacak Esaslar Genelgesi (2005/143)

T.C.
SAĞLIK BAKANLIĞI
Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : B.10.0.TSH.013.003 - 13292

Konu : Adli tabiplik hizmetlerinin yürütülmesinde uyulacak esaslar

22.09.2005

GENELGE
2005 /143

İlgi: 20.09.2000 tarihli ve B100TSH0130000-13243 (2000/93) sayılı Genelge.

Bilindiği üzere, Bakanlığımıza bağlı sağlık kuruluşlarında adli tabiplik hizmetleri hâlen ilgi Genelgede belirtilen esaslar çerçevesinde yürütülmektedir. Ancak, 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) ve bu Kanuna dayanarak çıkartılan bazı yönetmelikler doğrultusunda, adli tabiplik hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili konuların yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır.

Bu nedenle, Sağlık Bakanlığı'na bağlı sağlık kuruluşlarında adli tabiplik hizmetleri aşağıda açıklanan düzenlemeler çerçevesinde yürütülecektir.

1. ADLİ TABİPLİK HİZMETLERİNİN KAPSAMI VE YASAL ÇERÇEVE

Kapsam

1.1. Bakanlığımıza bağlı sağlık kuruluşlarında yürütülen adli tabiplik hizmetleri esas olarak *travmaya bağlı adli vakaların değerlendirilmesi ve bunlara ait adli raporların düzenlenmesi ile adli ölü muayenesi ve otopsi işlemleridir*. Kimlik tespiti, cinsel saldırı olgularının değerlendirilmesi, yaş tayini, maluliyet değerlendirmesi, ceza ehliyeti ve hukuki ehliyet tespiti ile kişinin işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılama (farik ve mümeyyizlik) ve/veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediğinin değerlendirilmesi gibi hizmetler de bu kapsamdadır.

Muayene ve rapor düzenleme yetkisi

1.2. 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'da, kişilerin bedenî ve akli durumu hakkında rapor tanzimine sadece bu Kanuna göre meslek icrası hakkına sahip tabipler yetkili kılınmış olup (Madde 13), mahkemelerce bilirkişilik için başvurulacak tabiplerin de bu özelliğe sahip olması gerektiği hükmü yer almaktadır (Madde 11).

Aynı şekilde, CMK'da adli tabiplik hizmetleriyle ilgili muhtelif maddelerde, bu işlemlerin sadece tabipler veya sağlık mesleği mensuplarınca yapılacağı hükme bağlanmıştır.

Bilirkişi olarak adli tabibin yükümlülükleri ve yetkileri

1.3. Adli tabiplik hizmeti aslen bir *bilirkişilik* hizmeti olup, görevin icrasında CMK'nın bilirkişilik ile ilgili hükümleri geçerlidir (CMK, Madde 62-73). Buna göre,

a) Bilirkişiler, hâkimler veya mahkemeler ile soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenir. Kanunların belirli konularda görevlendirdiği resmi bilirkişiler öncelikle atanırlar.

b) Resmi bilirkişilikle görevlendirilmiş olanlar, bilirkişilik görevini kabul etmekle yükümlü olup, usulünce çağrıldığı halde yasal bir sebep olmaksızın gelmeyen veya görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında disiplin hapsi cezası uygulanır.

c) Bilirkişi olarak görevlendirilen tabip, görevini yerine getirirken zorunlu saydığı sorulan, mağdur, şüpheli veya sanığa yöneltebilir. Ayrıca, görevini yerine getirmek amacıyla bilgi edinmek için şüpheli veya sanık dışındaki kimselerin de bilgilerine başvurabilir.

d) Mahkeme, her zaman bilirkişinin duruşmada dinlenmesine karar verebileceği gibi, ilgililerden birinin istemesi halinde de açıklamalarda bulunmak üzere duruşmaya çağırabilir.

Adli tabiplik hizmetlerinde resmî bilirkişilik yetkisi

1.4. Adli tabiplik hizmetleri esasen ve öncelikle Adli Tıp Kurumu'na bağlı birimlerce yürütülmek durumundadır. Mahkemeler ile hâkimlikler ve Cumhuriyet savcılıkları tarafından gönderilen adli tıpla ilgili konularda bilimsel ve teknik görüş bildirmek üzere, 2659 sayılı Adli Tıp Kurumu Kanunu ile Adalet Bakanlığı'na bağlı Adli Tıp Kurumu tesis edilmiş olup; bu Kuruma bağlı şube müdürlükleri, kurulu bulundukları yerlerde adli tıp hizmetlerini yerine getirmekle yükümlü kılınmışlardır. Diğer yandan, sözü edilen Kanunun 31'inci maddesi gereğince yüksek öğretim kurumlarının/üniversitelerin adli tıpla ilgili bölüm veya bilimlerinde çalışan uzmanlar, adli olaylarda resmî bilirkişi sayılmışlardır.

Keza, adli tabiplik hizmetleri, Adli Tıp Kurumu Kanunu'nun ve 224 sayılı Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Hakkında Kanun'un 10'uncu maddelerine istinaden büyük ölçüde Sağlık Bakanlığı kuruluşlarınca da yerine getirilmektedir.

Adli vakaların muayenesinde ve rapor tanziminde yasal çerçeve

1.5. Adli vakaların muayenesi ve rapor tanziminde dikkat edilecek hususlara bu Genelgenin ilgili kısımlarında yer verilmekle beraber, dikkate alınması gereken mevzuat aşağıda sıralanmıştır:

- a) Adli tabiplik hizmeti -yukarıda da belirtildiği üzere- bir *bilirkişilik* hizmeti olup, bu hizmetin yürütülmesinde CMK'nın Bilirkişi İncelemesi başlıklı bölümünde yer alan hususlar dikkate alınmalıdır.
- b) *Şüpheli veya sanık ile mağdur ve diğer kişilerin beden muayenesi, bu kişilerin vücudundan örnek alınması ve bu numuneler üzerinde yapılacak moleküler genetik incelemelerle ilgili hususlar*, CMK'nın Gözlem Altına Alınma, Muayene, Keşif ve Otopsi başlıklı bölümündeki 75 ilâ 81'inci maddelerinde ve bu Kanuna göre çıkarılıp 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'te yer almaktadır.
- c) *Zor kullanılarak yakalanan veya yakalanıp gözüaltına alınan kişilerin sağlık kontrolü ile ilgili hususlar*, CMK'nın 99'uncu maddesine istinaden çıkarılıp, 01.06.2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Yakalama, Gözüaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin Sağlık Kontrolü başlıklı 9'uncu maddesinde yer almaktadır.
- d) Adli tabiplik hizmetleri kapsamında değerlendirilmesi gereken *ölünün kimliğini belirleme ve adli muayene* CMK'nın 86'ncı, *otopsi* 87'nci, *yeni doğan cesedinin adli muayenesi veya otopsi* 88'inci, *zehirlenme şüphesi üzerine yapılacak işlem* 89'uncu, bir *şüpheli ölüm vakası durumunda yapılacak işlem* 159'uncu madde hükümlerine göre yapılmalıdır.

2. HİZMETİN İL İÇİ DÜZENLENMESİ: İL SAĞLIK MÜDÜRLÜKLERİNCE YAPILACAK İŞLEMLER VE ALINACAK TEDBİRLER

2.1. Bakanlığımıza bağlı sağlık kuruluşlarınca verilecek adli tabiplik hizmetleriyle ilgili idari düzenlemeler, ilde Adli Tıp Kurumu Başkanlığı'na bağlı birim ve/veya yüksek öğretim kurumlarının adli tıpla ilgili bölüm veya birimlerinin bulunup bulunmaması, il nüfusu ve iş yükü dikkate alınarak, il sağlık müdürlüklerince yapılacaktır. Bu amaçla, *adli tabiplik hizmetlerinin düzenlenmesine ve izlenmesine yönelik olarak, sağlık müdürlükleri bünyesinde bir birim oluşturulacak veya mevcut şubelerden birisi görevlendirilecektir.*

2.2. Adli tabiplik hizmetlerinin ne şekilde sunulacağı, yapılacak düzenlemeler ve alınacak tedbirler, ildeki adli makamlar ve varsa sözü edilen kurum yetkilileri ile görüşülüp, aşağıda belirtilen ilkeler doğrultusunda kararlaştırılacaktır:

a) Hizmet planlaması, ildeki adli teşkilat yapılanması da dikkate alınarak büyükşehir belediyesi statüsündeki il merkezleri, diğer il merkezleri ve ilçe düzeyinde ayrı ayrı yapılacaktır.

b) Adli tıp hizmetleri, Adli Tıp Kurumu'na bağlı birimler ve adli tıp anabilim dalı olan üniversitelerin bulunduğu il ve ilçe merkezlerinde, bütünüyle bu kurumlar tarafından veya bunların yanısıra Bakanlığımıza bağlı sağlık kuruluşları tarafından desteklenerek birlikte yürütülecek; bu kurumların bulunmadığı yerlerde ise bütünüyle Bakanlığımıza bağlı sağlık kuruluşlarınca yerine getirilecektir.

c) Yerleşim biriminde *yataklı tedavi kurumları varsa*, bu hizmetlerin aksatılmadan yürütülmesi amacıyla, *mesai saatleri içi ve dışı için ayrı ayrı planlama yapılmak üzere*, yeterince yataklı tedavi kurumu ve sağlık ocağı görevlendirilecektir. Birden fazla sağlık kuruluşunun bulunduğu yerleşim birimlerinde, görevlendirilecek kuruluş sayısı, iş-yükü ve ulaşım imkânları dikkate alınarak tespit edilecektir. Birden fazla sağlık kuruluşunun görevlendirilmesi durumunda, adli travmatoloji vakalarının muayenesi ile rapor tanzimi, gerektiğinde otopsi hizmeti ve diğer hizmetler için, bu kurumlar arasındaki işbölümü açık bir şekilde belirlenecektir.

Bakanlığımıza bağlı yataklı tedavi kurumlarının bulunmadığı yerleşim birimlerinde, mesai saatleri içinde ve dışında bu hizmetler sağlık ocaklarınca yürütülecektir.

d) *Mesai saatleri dışında, adli vakaların muayenesi ile rapor tanzimi* gibi hizmetlerin, varsa 24 saat hizmet veren ve tanı-tedavi imkânları en geniş ve merkezî konumdaki bir sağlık kuruluşunca/kuruluşlarınca yerine getirilmesi şeklinde düzenleme yapılacaktır; *otopsi hizmetleri* için ise icapçı personel görevlendirmesi esas olacaktır.

e) Yataklı tedavi kurumlarında adli tabiplik hizmetleri, varsa adli tıp uzmanlarının sorumluğu altında yürütülecek; yoksa, acil servis veya başhekimlikçe belirlenecek başkaca bir birim, bu hizmetlerden birinci derecede sorumlu olmak üzere görevlendirilecektir. Yataklı tedavi kurumlarındaki adli tabiplik hizmetlerinin, bağlı semt polikliniği ve benzeri uç birimlerde değil, kuruluşun ana hizmet binasında verilmesi esastır.

f) Adli tabiplik hizmeti veren sağlık kuruluşları, personel ve hizmetin gerektirdiği diğer hususlarda desteklenecektir.

g) Adli tabiplik hizmeti verecek sağlık kuruluşları ile gerektiğinde otopsi hizmeti verecek icapçı personelin ad, soyad ve iletişim bilgilerini içeren listeler, mesai saatleri içi ve dışı için ayrı bilgi ihtiva etmek üzere ve aylık olarak düzenlenecek ve Cumhuriyet Başsavcılıklarına gönderilecektir.

3. ADLİ VAKALARIN MUAYENESİ VE RAPOR

TANZİMİ 3.1. ORTAK HÜKÜMLER

Yasal çerçeve

3.1.1. Adli vakalar iki kategoride ele alınacak,

a) Bir suça ilişkin olarak şüpheli veya sanık ile mağdur ve diğer kişilerin beden muayenesi, bu kişilerin vücudundan örnek alınması ve muayene sonucunda rapor tanzimi, CMK'nın yukarıda sözü edilen maddelerinde ve bu Kanuna istinaden çıkarılan *Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelikte* yer alan hükümlere göre,

b) Kolluk kuvvetlerince zor kullanılarak yakalanan veya yakalanıp gözaltına alınan kişilerin sağlık kontrolü ve rapor tanzimi *Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği*'nin Sağlık Kontrolü başlıklı 9'uncu maddesinde yer alan hükümlere göre yapılacaktır.

3.1.2. Bunların yanında, adli vakaların muayenesinde tıbbi deontoloji kurallarına titizlikle uyulacaktır.

Adli vakaların yetkili resmi mercilerce gönderilme zorunluluğu

3.1.3. Adli muayene ve sonucunda rapor tanzimi işleminin, yetkili bir resmi makamın usulünce talebi üzerine yapılması esastır. Bu çerçevede, muayene ve sonucunda rapor tanzimi için adli vaka olarak tabibe gönderilen kişinin gönderilme işleminin, Kanunda belirtilen adli makamlarca yapılması gerekir. Muayene ve rapor tanzimi isteme yetkisi, olayın mahiyeti (yakalama, gözaltına alma, soruşturma veya kovuşturma), muayenesi istenilen kişinin sanık, şüpheli veya mağdur olması ve yapılması istenen tıbbi işleme göre değişmektedir.

3.1.4. *Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik* kapsamındaki vakalarda,

a) *Şüpheli veya sanık* üzerinde *iç beden muayenesi* yapılabilmesi ya da vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tırnak veya tükürük gibi örneklerin alınabilmesi için, hâkim, mahkeme veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının karan ve istemi gerekir. Cinsel organlar ve anüs bölgesinde yapılacak muayeneler de iç beden muayenesi kapsamında değerlendirilecektir. *Şüpheli veya sanık* üzerinde *dış beden muayenesi*, hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı ile emrindeki adli kolluk görevlilerinin talebiyle yapılabilir.

b) *Mağdurun* vücudu üzerinde dış ve iç beden muayenesi yapılabilmesi ya da kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tırnak veya tükürük gibi örneklerin alınabilmesi için, hâkim, mahkeme veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının karan ve istemi gerekir.

c) *Genital muayene taleplerinde* mutlaka hâkim, mahkeme veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının karan aranacaktır.

d) *Çocuğun soybağının araştırılması* amacıyla yapılacak işlemler için, hâkim veya mahkeme karan veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının karan gerekir.

e) Suçun aydınlatılmasını sağlamak amacıyla *şüpheli, sanık veya diğer kişilerin kendi rızaları ile başvuruları halinde*, soruşturma safhasında Cumhuriyet savcısının, kovuşturma aşamasında hâkim veya mahkeme karan ile tıbbi muayeneleri yapılabilir ya da vücutlarından örnek alınabilir.

3.1.5. *Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği*'nde belirtilen hallerde yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması durumunda tabipçe yapılması öngörülen sağlık kontrolü, Cumhuriyet savcısı ile emrindeki adli kolluk görevlilerinin talebiyle yapılacaktır.

Muayene yapmaya ve rapor tanzimine yetkili kişiler

3.1.6. Adli vakaların muayenesi ve rapor tanzimi işlemi, mutlaka tabiplik yapma yetkisine sahip kişilerce ve muayeneyi yapanın çalıştığı kurumun bu işe uygun bir mekânında yapılacaktır.

CMK doğrultusunda (Madde 77) kadın muayenesi, istemi halinde ve olanaklar elverdiğinde bir kadın tabip tarafından yapılacaktır. Muayene edilecek kadının talebine rağmen bir kadın tabibin bulunmasına olanakların elvermediği durumlarda, muayene sırasında tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği personelinin bulundurulmasına özen gösterilecektir.

Fizik kimliğin tespiti açısından, kişinin ağızındaki dişlerin incelenmesi ve diş izlerinin alınması dış tabibi tarafından yapılacaktır.

Kişilerin dış beden muayenesi kapsamında değerlendirilebilecek tıbbî görüntüleme, laboratuvar tetkikleri ve benzeri işlemler, tabip gözetiminde sağlık mesleği mensubu diğer bir yetkili kişi tarafından yapılabilir.

Adli vakaların işlem önceliği

3.1.7. Sağlık kuruluşlarında, acil vakalar hariç olmak üzere, adli vakaların muayenesine ve rapor tanzimine öncelik tanınacaktır.

3.1.8. Adli vakaların muayene ve rapor tanzimi işlemlerinin CMK (Madde 332) doğrultusunda en geç 10 gün içinde sonuçlandırılarak gönderen adli makama bildirilmesi gerekmektedir. Muayene sonucunda düzenlenen raporun ilgili adli makama en kısa sürede gönderilmesi esas olmakla beraber, tanıya yönelik tetkik işlemlerin uzaması ve bu sürenin aşılması söz konusu ise, aynı süre içinde durum gerekçeleri ile birlikte ilgili adli makama bildirilecektir.

Tabibin bilirkişi olarak davete icap zorunluluğu, ilk değerlendirme ve sevk durumu

3.1.9. Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından adli vakanın muayenesi talep edilen sağlık kuruluşunda görevli tabip, CMK kapsamında resmî bilirkişi olarak bu görevi kabul etmek zorundadır.

3.1.10. Vaka değerlendirilerek, tespit edilen bulgular ışığında mümkünse rapor düzenlenmesi yoluna gidilecektir. Ancak, canlı adli vakaların veya cesetlerin muayenesi sonucunda, vakanın olanakları daha fazla olan bir kuruluşa sevk edilmesi, bazı uzmanlardan konsültasyon istenmesi, bir adli tıp uzmanına, Adli Tıp Kurumu veya üniversitelerin adli tıp ile ilgili bölüm veya birimlerine gönderilmesi gerekebilir. Böyle bir durumda bilirkişi sıfatı ile tabip, kendisini görevlendiren Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkemeye durumu gerekçeli olarak anlatacak veya rapor edecektir. Cumhuriyet savcısı veya mahkeme ya da hâkimin bu görüşü kabul etmemesi halinde, yasal zorunluluk olarak adli makamların talebi doğrultusunda hareket edilecek; ancak, vakanın sevk edilmesinin daha uygun olacağı yönündeki bilirkişi görüşünün raporda yer alması sağlanacaktır.

3.1.11. Adli vakanın şevki durumunda, bu Genelgenin Adli Raporların Düzenlenmesi başlıklı bölümündeki şevkle ilgili hususlara uyulacaktır.

Adli vakalarda tıbbî gerekliliklerle yapılması gerekli muayene ve tedaviler

3.1.12. Adli vakalarda, kişinin sağlık durumunun gerekliliklerine göre, kişinin hayatım ve sağlığını korumaya yönelik olarak, Cumhuriyet savcısı veya hâkim karan aranmaksızın tıbbî muayene ve tedavi amaçlı müdahaleler yapılabilir. Ancak, bu muayene ve müdahaleler sırasında, suç delillerinin kaybolmamasına özen gösterilecektir.

3.2. ADLİ VAKALARIN MUAYENESİ

Kimlik Tespiti

3.2.1. Muayene edilmek üzere getirilen kişinin resmî evrakta belirtilen kişi olup olmadığına dikkat edilecek; kişinin kimliği konusunda şüpheye düşülmesi halinde durum derhal Cumhuriyet başsavcılığına bildirilecektir. Kişinin kimliğinin kontrolünde, yasal olarak geçerli bir kimlik belgesi ibrazı esastır. Böyle bir belge ibraz edilememesi halinde, durum raporda belirtilecek ve tıbbî kimlik bilgileri yazılacaktır.

Muayene edilenin bilgilendirilmesi

3.2.2. Muayene edilenin, tabip tarafından muayene ve yapılacak işlemler konusunda bilgilendirilmesi esastır. İlginin, buna rağmen muayene yapılmasına ve vücudundan örnek alınmasına rıza göstermemesi halinde, bu durum tutanakla tespit edilerek ilgili adli makama bildirilecek ve gerekli tedbirlerin alınması istenecektir.

Kişilerin sağlığına zarar vermeme

3.2.3. Adli vakalarda muayeneye getirilen kişinin üzerinde beden muayenesi yapılabilmesi ya da vücudundan kan veya benzeri biyolojik örneklerle saç, tırnak veya tükrük gibi örneklerin alınabilmesi için müdahalenin, kişinin sağlığına açıkça ve öngörülebilir zarar verme tehlikesinin bulunmamasına dikkat edilecektir.

Muayenede dikkat edilecek hususlar ve muayene koşulları

3.2.4. Adli vakaların muayenesi ve muayene koşulları ile ilgili olarak uyulacak hususlar şunlardır:

- a) Adli vaka olarak sevk edilen kişi, tabip tarafından bizzat görülecek ve muayene edilecektir. Başkasının ifadesine dayanarak rapor tanzim edilmeyecektir.
 - b) Muayene ve tetkikler sırasında temel insan hak ve hürriyetleri ile mahremiyete saygı kurallarına mutlaka uyulacaktır.
 - c) Muayenenin diğer kişilerin göremeyeceği ve duyamayacağı bir ortamda yapılması, muayene esnasında tabip ile muayene edilen kişinin yalnız kalmaları ve muayenenin hekim-hasta ilişkileri çerçevesinde gerçekleştirilmesi esastır. Gözaltı işlemi nedeniyle yapılan muayenelerde buna özellikle dikkat edilecek; diğer muayenelerde tabibin gerek görmesi halinde bir sağlık mesleği mensubu personel muayene ortamında hazır bulundurulabilecektir.
- Ancak tabip, kişisel güvenlik endişesi ile muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılmasını isteyebilir. Bu durumda, tabibin isteği belgelendirilerek yerine getirilecektir.
- Muayenenin kolluk görevlisinin gözetiminde yapılması ve muayene edilenin talebi halinde, müdafii de -muayenede gecikmeye neden olmamak kaydıyla- muayene sırasında hazır bulunabilecektir.
- d) Muayene edilecek kişi kadınsa ve talebine rağmen bir kadın tabibin bulunması mümkün olmamışsa, tabip ile birlikte bir başka kadın sağlık mesleği mensubu personel muayene ortamında bulundurulacaktır.
 - e) Muayene, kişinin bütün vücudu üzerinde yapılmalıdır. Rapor yazımında yardımcı olmak üzere, muayene bulguları kısaca not alınmalıdır.
 - f) Muayeneyi yapan tabip, bütün adli vakalarda ve özellikle gözaltına alınmış kişilerin muayenesi esnasında TCK'da yer alan işkence (Madde 94), neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence (Madde 95) ve eziyet (Madde 96) suçlarının işlendiği yolunda herhangi bir bulguya rastlaması hâlinde, durumu derhâl Cumhuriyet savcısına bildirecektir. Bu durumda Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmeliğin 7'nci ve 8'inci maddesine göre işlem yapılacaktır.
 - g) Adli vakalarda, suçun aydınlatılmasına katkıda bulunabilecek delil ihtiva etmesi muhtemel elbise ve benzeri materyalin saklanması için gerekli tedbirler alınmalı veya tedbirlerin alınması hususu kolluk kuvvetlerine hatırlatılmalıdır.

Numune alınması ve iletilmesi

3.2.5. Muayene edilen kişinin bedeninden numune alınması gerekiyorsa, bu işlem usulünce yapılacak; alınan numunelerin kurum içi veya başka bir kuruma gönderilmesi sırasında örneklerin değiştirilmemesi ve dış koşullardan etkilenip bozulmaması için gerekli önlemler alınacaktır.

3.3. ADLİ RAPORLARIN DÜZENLENMESİ

Raporların tanziminde dikkat edilecek hususlar

3.3.1. Raporların tanziminde aşağıdaki hususlara titizlikle dikkat edilecektir:

a) Adli raporlar, bütünüyle muayeneyi yapan tabibin tespit ettiği objektif bulgulara, konsültasyonlar ve tetkik sonuçlarının incelenmesi ile meslekî bilgileri ışığında yapacağı değerlendirmelere dayanmalıdır ve tarafsız olmalıdır.

b) Adli raporlar, kesinlikle resmi makamların istek yazısının altına yazılmamak, ayrı bir rapor olarak düzenlenmelidir.

c) Raporlar el yazısı ile tanzim edilebileceği gibi, daktilo veya bilgisayar çıktısı şeklinde de olabilir. El yazısı kullanılmışsa okunaklı olmalıdır. Özellikle sonuç kısmında anlaşılır ve sade bir dil kullanılmalıdır. Kelimeler, özellikle tıbbî terimler, kısaltma yapılmadan tam olarak yazılmalıdır.

d) Adli rapor formları eksiksiz olarak doldurulmak; olayın öyküsü, kişiye ait özgeçmiş ve fizik muayene bulguları, muayene tarihi ile saati ve varsa yapılan konsültasyon değerlendirmeleri açıkça belirtilmelidir. Raporda, saptanan bulgulara, varsa travmatik lezyonlara ve yapılmış tetkik sonuçlarına ayrıntılı olarak yer verilmelidir. Adli değerlendirmede "yaşamsal tehlike" kararı verilmişse, karara dayanak teşkil eden bulgular raporun sonuç kısmında mutlaka belirtilmelidir. Adli makamlar tarafından sorulan sorular muhakkak cevaplanmalıdır. Sorulmamış olmakla birlikte adli soruşturmanın boyutunu etkileyebilecek durumlar da rapora yazılmalıdır.

e) Muayenesi yapılan kişinin alkollü olup olmadığı dikkate alınmalı; tabipçe gerekli görülmesi, adli makamın veya kolluğun talebi halinde kişinin alkollü olup olmadığı usulünce tespit edilerek sonucuna raporda yer verilmelidir.

f) Raporun ilk sayfasında sağlık kuruluşunun ismi; raporun her sayfasında muayene edilen kişinin adı, soyadı ve raporu düzenleyen tabibin parafı veya imzası; raporun sonunda okunaklı olarak raporu düzenleyen tabibin adı, soyadı, diploma numarası ve imzası ile kurumun adı ve okunaklı olarak kurum mührü bulunmalıdır.

g) Adli kanıt niteliği taşıyan tetkik sonuçları ve grafilerin aslı, muayene edilen kişinin kendisine verilmemeli ve ilgili mevzuatta belirtilen süreyle arşivde saklanmalıdır. Bu materyallerin, özellikle grafilerin üzerinde muayene edilenin adı, soyadı ve kayıt numarası silinmeyecek ve değiştirilmeyecek şekilde yer almalıdır.

Adli vakanın bir başka sağlık kuruluşuna sevk edilmesi durumunda veya tetkik sonuçları ile tıbbî belgelerin düzenlenen adli raporun ekinde yer alması gerektiğinde, bu belgeler asıl belge niteliğinde değilse, örnekler "aslî gibidir" ibaresi konularak onaylanmalıdır.

Muayene edilen kişinin, tetkik sonuçlarının veya çekilen grafilerin kendisine verilmesini talep etmesi halinde, asıl belgeler ve grafiler sağlık kuruluşunda korunmak kaydıyla, kişiye bu tetkik sonucu veya mümkünse grafilerin bir örneği verilmelidir.

h) Adli vaka bir başka sağlık kuruluşundan sevk edilerek gelmişse, gönderen kuruluşça düzenlenen geçici rapor incelenmeli; ancak, sevk edilen kurumca yapılan işlemler ve değerlendirmeler geçici rapor üzerinde değil ayrı bir rapor olarak tanzim edilmelidir.

1) Tespit edilen bulgular ışığında mümkünse kesin rapor düzenlenmesi yoluna gidilmelidir. Ancak, mevcut muayene ve laboratuvar bulguları kişi hakkında kesin rapor düzenlemek için yeterli değilse, ayrıntılı *geçici rapor/durumu bildirir rapor* düzenlenerek muayenesi ve kesin rapor düzenlenmesi için hastanın bir üst sağlık kuruluşuna şevki yapılmalıdır. Vakanın sevk edilmesi durumunda, düzenlenen geçici raporun bir nüshasının sağlık kuruluşunda saklanması ihmal edilmemelidir.

i) Düzenlenen raporlar adli rapor kayıt defterine, raporun sonuç kısmındaki değerlendirmeler yer alacak şekilde kaydedilmelidir.

Yeni TCK'ya göre adli raporların tanzimi

3.3.2. Yeni TCK, *adli travmatoloji* açısından eski TCK'ya göre kısmen farklı tanımlar getirmekte olup; bu durum, adli raporların düzenlenmesinde kısa vadede sorunlar yaşanmasına neden olabilir. Bu nedenle, adli tabiplik hizmeti veren personele yeni TCK'ya göre adli vakaların değerlendirilmesi ve rapor tanziminde yol gösterici olmak ve ayrıntılı bilgi vermek üzere hazırlanan ve rapor örnekleri de ihtiva eden bir rehber (Yeni TCK'da Tanımlanan Yaralama Suçlarının Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi ve Adli Rapor Tanzimi İçin Rehber) Ek 1 'de gönderilmektedir.

Rehberde ayrıntılı şekilde anlatılmakla beraber, yeni TCK'ya göre raporların tanziminde ortaya çıkan farklılıklar aşağıda özetle belirtilmiş olup; raporların artık bu hususlar doğrultusunda düzenlenmesine dikkat edilmelidir:

a) Yeni TCK'da tanımlanan yaralama suçlarının büyük kısmı eski TCK'da yer alanlarla benzer veya karşılaştırılabilir nitelikte iken, bazı suçlar ise eski TCK'da yer almayan tamamen yeni tanımlamalardır. Bunlar, yeni TCK'nın 86'ncı maddesinin ikinci fıkrasında sözü edilen *basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif yaralanma* ve 87'nci maddesinin üçüncü fıkrasında sözü edilen *vücutta kemik kırılmasına neden olan yaralamada*. Eski TCK'da yer alan *mutad iştigale devam edememe/mutad iştigalden mahrumiyet* kavramı ise yeni TCK'da yer almamaktadır. Eski TCK'da yer alan kavramların büyük kısmı yeni TCK'da Türkçeleştirilerek korunmuştur. Mesela, *hayati tehlike, yaşamı tehlikeye sokan durum*; *çehrede sabit eser, yüzde sabit iz*; *uzuv zaafı, organlardan veya duylardan birinin işlevinin sürekli zayıflaması* şeklinde yer almaktadır.

b) Yeni TCK'da tanımlanan *basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif yaralanma*, Kanunda öngörülen en hafif yaralama suçunu oluşturmaktadır. 87'nci maddenin birinci ve ikinci fıkrası *kasten yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hallerini* içermekte olup; üçüncü fıkrada, *kasten yaralamanın vücutta kemik kırılmasına neden olması* haline ilişkin ayrı bir düzenleme yapılmıştır.

c) Özetle, adli raporlarda, varsa travmanın sonucu artık *mutad iştigale devam edememe/mutad iştigalden mahrumiyet/iş ve güçten geri kalma* şeklinde tanımlanmayacak; bunun yerine *basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilecek nitelikte olduğu/olmadığı* değerlendirmesi yapılacaktır; *yaşamı tehlikeye sokan bir durum olup olmadığına* mutlaka yer verilecek; ayrıca, saptanmışsa *yaralama suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış diğer halleri* ayrı ayrı belirtilecektir. Keza, *kemik kırığı* saptanmışsa tanımlanacak ve hayati fonksiyonlara etkisi belirtilecek; birden fazla kırık varsa skorlama yapılarak ağırlığı hesaplanacaktır. Bütün bu durumlara ilişkin ayrıntılı bilgi Rehberde yer almaktadır.

Kullanılacak adli rapor formları

3.3.3. Adli rapor tanziminde Ek 2'de yer alan formlar kullanılacaktır. Bu formların düzenlenmesinde yukarıda belirtilen hususlara titizlikle riayet edilecektir.

Rapor tanziminde sağlık m¼d¼rl¼đ¼ tarafından ildeki ihtiyaç miktarına göre topluca bastırılan formlar kullanılabileceği gibi, raporlar sağlık kuruluşlarınca bilgisayar çıktııı şeklinde de d¼zenlenebilecektir.

Raporların tanzimi ve adli makamlara iletilmesi

3.3.4. Adli raporlar ¼ç n¼sha olarak d¼zenlenecektir. Her bir n¼shanın verileceği merci, vakanın *Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik* veya *Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği* kapsamında olmasına göre farklılık arz etmekte olup; muayene için getirilen kişinin hangi kapsamda olduğu sevk evrakında belirtilmemişse getiren kolluk kuvvetinden sorularak öğrenilecek ve raporun dağıtımı řu şekilde yapılacaktır:

a) Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik kapsamında bir suça ilişkin olarak şüpheli veya sanık ile mağdur ve diğer kişilerin beden muayenesi, bu kişilerin v¼cudundan örnek alınması ve muayene sonucunda rapor tanzimi isteniyorsa, raporun bir n¼shası sağlık kuruluşunda kalacak, muayene sonrasında hemen rapor tanzim edilmesi m¼mk¼n ise iki n¼shası kapalı ve m¼h¼rl¼ zarf içerisinde ilgili hâkimliğe, mahkemeye veya Cumhuriyet başsavcılığına iletmek üzere getiren kolluk görevlisine teslim edilecek, ileri tetkik ve benzeri nedenlerle hemen rapor tanzimi m¼mk¼n değilse raporun iki n¼shası kapalı ve m¼h¼rl¼ bir zarf içinde sağlık kuruluşunca ilgili adli makama en kısa sürede iletilecektir.

b) Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği kapsamında, kolluk kuvvetlerince zor kullanılarak yakalanan veya yakalanıp gözaltına alınan kişilerin sağlık kontrol¼ amacıyla muayene ve rapor tanzimi istenmesi durumunda,

■ *Yakalama veya nezarethaneye giriş durumu söz konusu ise*, raporun bir n¼shası sağlık kuruluşunda alıkonacak, ikinci n¼shası gözaltına alınan kişiye, ¼ç¼nc¼ n¼shası ise soruşturma dosyasına eklenmek üzere ilgili kolluk görevlisine verilecektir.

■ *Gözaltı süresinin uzatılması veya yer değişikliği ya da nezarethaneden çıkış söz konusu ise*, raporun bir n¼shası sağlık kuruluşunda saklanacak, iki n¼shası ise raporu d¼zenleyen sağlık kuruluşunca kapalı ve m¼h¼rl¼ zarf içerisinde ilgili Cumhuriyet başsavcılığına en seri şekilde gönderilecektir. Bu raporların gönderilme şekli ve sıklığı sağlık kuruluşunun iş y¼k¼, yerleşim biriminin büyükl¼đ¼ ve ulaşım imkânları dikkate alınarak řu vasıtalarla yapılabilir: Sağlık kuruluşunca görevlendirilecek bir personel, taahh¼tl¼ posta veya APS, imkânlar varsa Elektronik İmza Kanunu uygulaması esaslarına göre elektronik ortamda.

3.3.5. Raporların d¼zenlenmesinde ve adli makamlara gönderilmesinde gizlilik kurallarına uyulacak ve bu amaçla gerekli tedbirler alınacaktır.

3.3.6. Sağlık kuruluşunda saklanması gereken rapor n¼shalarının korunması için ilgili mevzuata göre gerekli tedbirler alınacaktır.

4. ÖL¼ KİMLİĞİNİ BELİRLEME, OTOPSİ VE ÖL¼ MUAYENESİ

4.1. Adli tabiplik hizmeti kapsamında tabipler, Cumhuriyet savcılarınca CMK'nın 86'ncı maddesine göre *öl¼ kimliğini belirlemek ve adli muayene yapmak*, 87'nci maddesine göre *otopsi yapmak*, 88'inci maddesine göre *yeni doğanın cesedinin adli muayenesini veya otopsisini yapmak* ve 89'uncu maddesine göre *de zehirlenme şüphesi üzerine inceleme yapmak* üzere görevlendirilebilir. Bu durumlarda CMK'nın sözü edilen maddeleri ile mesleki ve adli tabiplik bilgilerine göre işlem yapılacaktır.

4.2. Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nda, cenazelerin demi için defin ruhsatı düzenlenmesi zorunlu kılınmıştır (Madde 215-218). Bu doğrultuda, ölü muayenesi ve defin ruhsatı düzenlenmesi işlemi aşağıdaki esaslara göre yapılacaktır:

- a) Ölünün muayenesi ve defin ruhsatı düzenleme işleminin, belediye tabibinin bulunduğu yerleşim yerlerinde, varsa bu tabiplerce yapılması esastır. Belediye tabibinin olmadığı yerlerde bu işlem, ölüm olayı kişinin bağlı bulunduğu sağlık ocağı bölgesinde meydana gelmişse ilgili sağlık ocağı tabibince; değilse o yerleşim biriminde otopsi hizmeti vermek üzere görevlendirilmiş tabiplerce yerine getirilecektir. Sağlık ocağı bulunmayan beldelerde ve köylerde Kanunda belirtilen esaslara göre Valilikçe belirlenmiş ve ilan olunmuş görevlilerce ölümlerin muayenesinden sonra defin ruhsatı verilebilecektir. Vatandaşların bu konuda mağdur edilmemesi için, adli tabiplik hizmetleri kapsamında sağlık müdürlüklerince gerekli düzenlemeler yapılacak ve önlemler alınacaktır.
- b) Resmi tabiplerce tasdik edilmek şartıyla, ölüme sebep olan hastalık esnasında tedavi eden tabip tarafından ve ölüm olayı hastanede meydana gelmişse bu kurum tarafından da defin ruhsatı düzenlenebilir.
- c) Ölüm olayının adli yönü olduğu veya bir bulaşıcı hastalık sonucu meydana geldiği düşünülüyorsa, ilgili adli makamlar veya mahalli sağlık idaresi haberdar edilecektir.

5. MUHTELİF HUSUSLAR

Adli tabiplik hizmetleri ile ilgili mevzuat derlemesi

5.1. Bu Genelge ile adli tabiplik hizmetlerinin sunumunda uyulacak genel ilkelerin ortaya konulması amaçlanmıştır. Yol gösterici olması düşüncesiyle, adli tabiplik hizmetleriyle doğrudan ilgili bir mevzuat derlemesi Ek 3'de gönderilmektedir.

Sağlık mesleği mensuplarının suçu bildirme mecburiyeti

5.2. TCK'da (Madde 280) sağlık mesleği mensupları (tabipler, diş tabipleri, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler), görevlerini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmaları durumunda, bunu yetkili makamlara gecikmeksizin bildirmekle yükümlü kılınmıştır. Bu nedenle tabipler, adli vaka olarak değerlendirilebilecek yaralanma ve benzeri durumları, ihbaren adli makamlara bildirmek ve adli makamlarca gerekli görülürse bu Genelge hükümlerine göre işlem yapmak durumundadır.

Bilirkişi tabiplerin mahkemeye çağırılması

5.3. CMK'ya göre (Madde 214) tabipler, muayene ettikleri ve rapor düzenledikleri adli vakalar hususunda açıklamada bulunmak üzere mahkemeye çağırılabilir. Bu durumda ilgili tabibin görüş bildirmek üzere mahkemeye gitmesine bağlı bulunduğu sağlık kuruluşunun idaresince müsaade edilecektir.

Mahkûmların muayenesi

5.4. Mahkûmların sağlık muayeneleri sıklıkla adli vakaların muayenesi ile karıştırılmakta olup, mahkûmların gerek herhangi bir hastalık durumunda muayene işlemleri ve gerekse adli vaka olarak muayeneleri kendi özel mevzuat hükümlerine göre yapılacaktır.

6. YÜRÜRLÜKTEN KALDIRILAN MEVZUAT

20.09.2000 tarihli ve B100TSH0130000-13243 (2000/93) sayılı Genelge ile 20.12.2001 tarihli ve B100TSH01300002-8597 sayılı Makam oluru ile yürürlüğe giren Sağlık Hizmetlerinin Yürütülmesi Hakkında Yönerge'nin Adli Hekimlik Hizmetleri başlıklı 106'ncı maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

İlinizdeki adli tıp hizmetlerinin, bu Genelgede belirtilen hususlar dikkate alınarak ve insan haysiyeti ile temel hak ve hürriyetlerin mahiyetine uygun olarak yürütülmesini; böylelikle bu hizmet ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası yargı kuruluşları ve diğer kuruluşlar nezdinde oluşabilecek problemlere ve sağlık personeli hakkında ileri sürülebilecek haksız ithamlara mahal verilmemesini; getirilen düzenlemelerin adli tabiplik hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu olan tüm kurum ve kuruluş sorumlularına ve uygulayıcılarına tebliğini ve söz konusu düzenlemelerin aciliyet ve hassasiyetle uygulamaya konulmasını önemle rica ederim.

Prof.Dr.Recep AKDAĞ
Bakan

EKLER:

- 1) Yeni TCK'da Tanımlanan Yaralama Suçlarının Adli Tıp Açısından Değerlendirilmesi ve Adli Rapor Tanzimi İçin Rehber (18 sayfa)
- 2) Adli Rapor Formları (Açıklamalar dâhil 20 sayfa)
- 3) Adli Tabiplik Hizmetleri İle Doğrudan İlgili Mevzuat (13 sayfa)

DAĞITIM:

Gereği:
81 İl Valiliği